

способу захисту цивільних прав полягає у покладенні на правопорушника юридичного обов'язку компенсувати потерпілому за рахунок власного майна в грошовій або іншій матеріальній формі втрати немайнового характеру внаслідок душевних і/чи фізичних страждань, спричинених порушенням його прав і благ. *Головна мета* такої компенсації – надання можливості потерпілій особі за її допомогою відновити втрачену душевну рівновагу, певною мірою пом'якшити, згладити заподіяні переживання. *Соціальне призначення* правового інституту компенсації моральної шкоди полягає в охороні недоторканності особистості, а також в здійсненні захисту її порушених прав і благ.

¹ Юридична енциклопедія. Том 2 / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: "Укр. енцикл.", 1999. – С.540.

² Див.: Гражданское право: Учебник. Часть I. / Под ред. А.П. Сергеева, Ю.К. Толстого. – М.: Проспект, 1998. – С.286.

³ Див.: Эрделевский А.М. Правовое регулирование возмещения морального вреда в гражданском праве: Автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Моск. гос. юрид. академия. - М., 1995.- С.16-17.

⁴ Див.: Санахметова Н. Відшкодування моральної шкоди суб'єктам підприємницької діяльності // Предпринимательство, хозяйство, право. – 1996. - №5. – С.3.

А. Блащук,
*студент V курсу юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка*

ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Історія доводить, що швидкий економічний розвиток спостерігається в тих країнах, де було забезпечено суворе виконання законів (Німеччина, Японія, США,). Нас, правників, перш за все цікавить питання, як впливають норми законодавства та стан їх виконання на економічний розвиток країни, одна з умов якого – виконання зобов'язань. Оскільки явище невиконання договірних зобов'язань набуло дійсно вражаючих розмірів, виникає потреба внесення змін у законодавство України. Прийняття нового ЦК України може поліпшити економічну атмосферу та забезпечити розвиток нашої держави.

В літературі традиційно виділяють принципи виконання зобов'язань: реальне та належне виконання зобов'язань, стабільність зобов'язань, співробітництва та принцип економічності, які розглядаються як основні цивільно-правові засади виконання зобов'язань.

Проект ЦК України встановлює нові принципи. Так, згідно зі ст.550 Проекту ЦК України виконання зобов'язань має спиратися на засади добросовісності, розумності і справедливості.

Також новим для ЦК України є те, що при виконанні зобов'язання можуть застосовуватися звичай ділового обороту. Це означає, що застосовуються спеціальні правила їх учасників, які вироблені у діловому обороті. На практиці ця умова давно застосовується.

Новим є і те, що серед підстав виникнення зобов'язань більше немає актів планування. Замість них цивільні права та обов'язки виникають з актів державних органів та органів місцевого самоврядування.

За загальним правилом, суб'єктами зобов'язання є кредитор і боржник.

Згідно зі ст.151 ЦК України це те, що при виконанні зобов'язання можна вчинити на користь іншої особи (кредитора) відповідну дію. Перший зобов'язаний вчинити зобов'язання на користь кредитора (активний обов'язок) або утриматись від певної дії (пасивний обов'язок), а другий, маючи право вимагати виконання зобов'язання боржником, зобов'язаний прийняти від нього виконане у відповідності із змістом зобов'язання. Ст.164 ЦК України встановлює можливість покладання виконання зобов'язання на третю особу, але нова ч.3 ст.553 Проекту передбачає, що третя особа, яка у разі небезпеки втратила своє право на майно боржника внаслідок звернення кредитором стягнення на це майно, може задовольнити вимогу кредитора без боржника. У цьому разі третя особа стає на місце кредитора за зобов'язанням.

В тих випадках, коли сторони у зобов'язанні представлені не однією особою, а кількома, говорять про множинність осіб у зобов'язанні. При цьому множинність осіб може мати місце як з одного боку, так і з кожної із сторін зобов'язання. Відповідно до цього прийнято розрізняти активну, пасивну та змішану множинність осіб у зобов'язанні.

Під предметом виконання зобов'язання розуміються дії, які боржник у відповідності із змістом зобов'язання повинен здійснити на користь кредитора, а якщо вказані дії пов'язані із передачею якогось майна, то загальним поняттям предмету виконання охоплюється й це майно.

Інколи під предметом виконання розуміють ті блага, які отримує кредитор в результаті виконання боржником обов'язку, який на нього покладений.

Ст.558 Проекту ЦК України визначає валюту виконання грошових зобов'язань – у грошовому зобов'язанні може бути передбачено, що воно підлягає оплаті у валюті України в сумі, що є еквівалентною визначеній сумі в іноземній валюті. У цьому разі сума, що підлягає сплаті у валюті України, визначається за офіційним курсом відповідної валюти на день платежу, якщо інший порядок її визначення не встановлений законом, іншими правовими актами або домовленістю сторін.

Зобов'язання повинно бути виконане способом, що є прийнятний для сторін, який може впливати із суті самого зобов'язання, положень, що закріплені в договорі або у нормативному акті.

Якщо предмет зобов'язання пов'язаний з якоюсь єдиною річчю, що за своєю природою неподільна, виконання не може бути проведене інакше, як шляхом передачі речі боржником кредиторowi відразу і в цілому вигляді. В той же час великі партії сировини, матеріалів передаються частинами, в узгоджених сторонами обсягах та в визначені строки; етапами здаються в експлуатацію окремі механізми технічно складних об'єктів тощо.

Місце виконання зобов'язання визначається нормами, які регулюють даний вид зобов'язань; може впливати із адміністративного акта, договору; в ряді випадків місце виконання визначається виходячи із суті зобов'язання; може бути визначене за звичаями, що впливають із ділового обороту.

Якщо при укладенні договору сторони не визначили місце його виконання, то застосовуються правила, які встановлені ст.167 ЦК України: місцем виконання зобов'язання визнається місце проживання боржника - громадянина або місцезнаходження боржника – юридичної особи.

Проект ЦК (ст.557) також містить доповнення щодо місця виконання зобов'язання. Так, ч.2 ст. містить положення, що місце за зобов'язанням про передачу товару, що передбачає перевезення цього товару – місце здавання товару першому перевізниковi для передавання його кредиторowi; а ч.3 зазначає, що за іншими зобов'язаннями боржника про передачу товару або іншого майна – зобов'язання має виконуватися за місцем виготовлення або зберігання майна, якщо це місце було відомо кредиторowi на момент виникнення зобов'язання.

Проект ЦК України (ст.569) встановлює новелу – посвідчення виконання зобов'язання, а саме: приймаючи виконання зобов'язання, кредитор зобов'язаний на вимогу боржника видати йому розписку про одержання виконання повністю або частково. Якщо на посвідчення зобов'язання боржник видав кредиторі борговий документ, кредитор, приймаючи виконання, повинен повернути документ боржникові

Як ми бачимо, необхідність швидшого прийняття Проекту ЦК України очевидна. Неможливість застосовувати у практичному житті деякі застарілі норми ЦК України призводить до того, що багато відносин регулюються підзаконними нормативними актами: Указами Президента України, актами Кабінету Міністрів України, Національного Банку України, міністерств та відомств, постановами Пленуму Верховного Суду України тощо. Цей стан є неприпустимим для правової країни, яку ми намагаємось побудувати.

О.Близнюк,
студент III курсу
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ВІДМЕЖУВАННЯ ДОГОВОРУ ФАКТОРИНГУ ВІД ДОГОВОРУ ЦЕСІЇ ТА КРЕДИТНОГО ДОГОВОРУ

В нашому законодавстві існує декілька визначень факторингу.

Відповідно до законодавчого визначення, це – операція з переуступки першим кредитором права вимоги боргу третьої особи другому кредитору, з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору (ст.1 ЗУ “Про податок на додану вартість” від 03.04,1997 року).

Новий Цивільний кодекс в ст.1138 визначає факторинг як договір, за яким одна сторона (фактор) передає або бере на себе зобов'язання передати кошти в розпорядження іншої сторони (клієнта) на платній основі, а клієнт відступає або бере на себе зобов'язання відступити факторові ту свою грошову вимогу до третьої особи, яка впливає з відносин клієнта (кредитора) з цією третьою особою (боржником).

Розкриваючи зміст зазначених визначень не можна чітко визначити в чому ж полягає різниця між факторингом і уступкою права вимоги (цесією), факторингом і кредитом.

Варто також зазначити, що ця невизначеність і, в зв'язку з цим, необізнаність з цього приводу, є достатньою перепорою для розвитку повноцінного факторингу, такого, яким він є в інших розвинутих країнах.

Факторинг і цесія:

Уступка права вимоги (цесія)	Договір фінансування під уступку права вимоги (договір факторингу)
Передача належних кредитору прав може бути здійснена як на підставі угоди (уступка права вимоги), так і за законом.	Зобов'язання мають договірний характер
Предметом цесії є безпосередньо передача права (вимоги)	Предметом факторингу є фінансування (кредитування) однієї особи іншою за рахунок передачі останньому грошової вимоги цієї особи до третьої сторони
За цесією відступається тільки право (вимога)	Поряд з уступкою вимоги сторонами здійснюється ряд дій безпосередньо з нею не пов'язаних (ведення бухгалтерського обліку, юридичні послуги, аудит)
Грошові кошти передаються новим кредитором першопочатковому кредитору в оплату придбаного майнового права (якщо цесія є оплатною)	Тут дія інша послідовність здійснюваних дій: навпаки, грошова вимога або уступається в обмін на грошові кошти, що передаються, або передається в якості забезпечення виконання зобов'язань по іншому договору.
Поступаєма вимога може мати будь-який характер	Поступаєма вимога повинна мати виключно грошовий характер
Поступається право, яке в момент укладення угоди про його уступку вже належить кредитору на підставі зобов'язання	Передбачена можливість уступки права на отримання грошових коштів, яке вже існує в теперішньому часі або виникне у майбутньому
Учасником може бути кожна особа	Фінансовим агентом (однією з сторін договору факторингу) обов'язково повинен бути банк, інша кредитна організація або комерційна організація, що має ліцензію на здійснення діяльності такого типу.
Для переходу прав кредитора до іншої особи згода боржника не потребується, якщо інше не встановлено законом або договором.	Передача грошових вимог на підставі фінансування ніколи не потребує згоди боржника, оскільки заборона або обмеження на уступку вимоги першопочатково визнається недійсною
Боржник вправі висувати проти свого нового кредитора всі вимоги, які виникли у нього по відношенню до свого першопочаткового кредитора до того моменту, коли він дізнався про уступку вимоги.	Боржник вправі висувати проти свого нового кредитора (банку) тільки грошові вимоги
Нормами ст.ст. ЦКУ можливість повернення новим кредитором сум, отриманих від боржника, не передбачена	Фінансовий агент за певних умов зобов'язаний повернути отримані від боржника грошові суми